

СУДЬБА ВАЛЛЕНРОДТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ В ПОСЛЕВОЕННЫЙ ПЕРИОД

Светлана Гальцова

ABSTRACT

The article is dedicated to the dramatic history of the Wallenrodt library – the book repository in Königsberg (modern Kaliningrad) of the 17th–20th centuries. The Wallenrodt library was given space in the Königsberg main cathedral, which was in close proximity to the University. In the 19th century, the library contained about 10,000 books and manuscripts. In 1909, United Library of Königsberg acquired custodianship of this famous book collection. In March, 1945, as fighting approached Königsberg, the books were packed into 200 boxes, but were not taken from the city. On the 6th of April, Königsberg was attacked by the Red Army. It is impossible to give a complete accounting of the post-war fate of this precious book collection. Luckily, Kaliningrad inherited a small, but invaluable, because of its authenticity, part of book treasury of the former Königsberg book repository. Old books are the pearls of the University Museum and the return of this collection to its native town has a very symbolic meaning.

KEY WORDS: Wallenrodt Library, foundation, cultural value, post-war history, Museum of IKSUR (I. Kant State University of Russia).

ANOTACIJA

Straipsnyje atskleidžiama dramatiška Valenrodų bibliotekos – Kenigsbergo (dabar Kaliningrado) knygų kolekcijos – istorija XVII–XX amžiais. Tuo metu Valenrodų bibliotekai buvo paskirta vieta Kenigsbergo pagrindinėje katedroje, netoli Universiteto. XIX a. bibliotekos fondai sudarė apie 10 tūkstančių knygų ir rankraščių. 1909 m. Kenigsbergo jungtinė biblioteka perėmė šią garsią knygų kolekciją. 1945 m. kovo mėnesį, vykstant kovoms dėl Kenigsbergo, šios knygos buvo supakuotos į 200 dėžių, tačiau iš miesto jų išgabenti nepavyko: balandžio 6 d. į Kenigsbergą įžengė Raudonoji armija. Neįmanoma gauti tikslią informaciją apie pokario metų šios neįkainojamos knygų kolekcijos likimą. Laimei, Kaliningradas atgavo nors mažą, tačiau dėl savo autentiškumo neįkainojamą Kenigsbergo knygų lobio dalį. Senujų knygų kolekcija yra Universiteto muziejaus pasididžiavimas. Šio rinkinio gražinimas į gimtąjį miestą turi simbolinę prasmę.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Valenrodų biblioteka, įkūrimas, kultūros vertybė, pokario istorija, Rusijos valstybinio I. Kanto universiteto muziejus.

Svetlana Galtcova

Rusijos valstybinio I. Kanto universiteto muziejaus direktorė

Universitetskaya g. 2, Kaliningradas

El. paštas: galtsova_s@rambler.ru

Одним из результатов Второй мировой войны на территории Восточной Пруссии стала трагическая судьба знаменитой Валленродтской библиотеки.

Библиотека получила свое название по имени ее основателя – канцлера Мартина фон Валленродта (1570—1632). Валленродт изучал право в Кенигсберге и Марбурге, был большим ценителем книг, собрал на свои средства великолепную библиотеку по истории, философии, богословию, естествознанию. К 1623 г. в библиотеке было около 3000 томов. Однако пожар в октябре 1623 г. в доме канцлера в Кенигсберге уничтожил все книжное собрание. Но М. Валленродт сумел в какой-то мере восстановить свою коллекцию и к концу жизни собрал около двух тысяч книг. Эти книги, а также собрание рукописей и исторических документов составили основу знаменитой библиотеки. К примеру,

среди уникальных документов были: письмо 1521 г. императора Карла V реформатору Мартину Лютеру, письмо М. Лютера его жене и др.¹

В 1629 г. М. Валленродт завещал свою библиотеку детям. Ее унаследовал его второй сын – Иоганн Эрнст фон Валленродт (1615–1697), поэтому на многих книгах из этого собрания сохранились его инициалы. В 1649 г. он и его два брата передали библиотеку в Альбертину. Общее количество книг тогда было 2288 томов. Собранная Валленродтами коллекция составляла значительную научную и культурную ценность, поэтому совет Кнайпхофа решением от 5 октября 1650 г. передал под библиотеку помещение в Кафедральном соборе, назначив первым библиотекарем Петруса Шеле. С 1673 г. библиотека стала публичной, свободный доступ к ее книгам получили профессора и студенты университета.

В 1721 г. Валленродты передали библиотеку под государственную опеку, но с условием соблюдения разработанного ими регламента, который предусматривал кураторство библиотеки представителями семьи Валленродтов. Основатели Валленродтской библиотеки – отец и сын Валленродты – были похоронены в усыпальнице Кафедрального собора.

В период управления Кенигсбергом русской администрацией (во время Семилетней войны) была составлена опись Валленродтской библиотеки (хранящаяся ныне в Российском государственном архиве древних актов в Москве). Каталог книг Валленродтской библиотеки составлен 28 февраля 1758 г. Он состоит из семи разделов, включающих 4855 книг и 107 рукописей: теология – 1467, право – 548, философия – 1237, история – 1207, медицина – 371, полонистика – 25, рукописи – 107.

К середине XIX в. Валленродтское книжное собрание насчитывало уже около 10 тысяч томов. В 1909 г. оно было включено в состав объединенной университетской и городской библиотеки, для которой в 1901 г. было построено специальное здание. Сюда была перевезена часть книг, но наиболее ценные издания остались в башне Кафедрального собора.²

В ночь с 29 на 30 августа 1944 г. Кафедральный собор сгорел после английской бомбардировки. Небольшая часть библиотеки после падения Кенигсберга была вывезена в Москву. Сколько книг было вывезено, по списку или просто по весу, документы сведений не дают.³

В 1981 г. книги Валленродтской библиотеки были обнаружены в хранилище трофейных книг в усадьбе Узкое на окраине Москвы (санаторий АН СССР) и по предложению директора института языкознания, академика Виктора Владимировича Виноградова переданы ректору КГУ профессору Николаю Андреевичу Медведеву.⁴ Основная часть библиотеки была вывезена из Москвы на самолете военной авиации О. Ф. Крупиной, заведующей кабинетом-музеем И. Канта в 1981 г. После чего эпизодический вывоз книг продолжался до 1985 г.

По списку вывезенной из Москвы коллекции была составлена опись, книгам присвоены инвентарные номера университетской библиотеки и хранились они там же вплоть до 1999 г. К 2000 г. был закончен ремонт помещения Музея университета. С помощью профессора Юргена Блэха на средства «Ротари клуб» был приобретен специальный книжный шкаф с темными пуленепробиваемыми стеклами и библиотека Валленродтов переместилась в Музей университета.

¹ YUNTKE, F. *Geschichte der Wallenrodtschen Bibliothek*. Leipzig, 1927, S. 6-28; ГАУЗЕ, Ф. *Кенигсберг в Пруссии. История одного европейского города*. Реклингхаузен: Биттер, 1994, с. 105.

² ЛАВРИНОВИЧ, К. *Альбертина: Очерки истории Кенигсбергского университета. К 450-летию со времени основания*. Калининград, 1995, с. 97-105.

³ КУРПАКОВ, В. Судьба кенигсбергских библиотек после Второй мировой войны. In *Кенигсберг – Калининград: город, история: Сборник научных статей*. Ред. В. Маслов. Калининград, 2005, с. 98

⁴ Информация получена со слов Н. Медведева.

Несмотря на то, что некоторым изданиям свыше 400 лет, книги хорошо сохранились. Как правило, они имеют одинаковые твердые переплеты, обтянутые желтой или белой телячьей кожей, без тиснения, но с надписями тушью на корешках, где указаны автор, название книги и библиотечный шифр. Нередко под одним переплетом собраны несколько произведений. Среди книг есть несколько изданий Священного писания, сочинения по теологии, философии, истории, медицине, астрономии, математике. Время издания большинства книг – XVI–XVIII вв., в основном – это книги на латинском и немецком языках.

Всего по списку в РГУ им. И. Канта 291 переплет из Валленродтского собрания, а также около ста редких книг XIX в. Итак – сохранилась примерно 25-я часть великолепного собрания книг.

В Музее университета провели подсчет книг по разным параметрам, вот что получается. Книг ХУ1 в. – 56; ХУП в. – 223; ХУШ в. – 87; Х1Х в. – 12; ХХ в. – 19. По отраслям знаний: религия – 61 книга; история – 51; право – 40; искусство – 25; мемуары – 27; медицина – 16; география – 7. Более всего книг на латыни (228), на немецком (111), на французском (61), кроме того, на английском – 2, на древнегреческом – 2, на польском – 1.

Все книги из Валленродтской библиотеки имеют экслибрис, где изображен герб семьи Валленродтов и надпись на латинском языке: *Род Валленродтов, ведущий начало от славных предков, создает ныне эту библиотеку – потомкам. Читатель, пользуясь прилежно книжным собранием, прошу, поклонись памяти моих предков.*

Обратимся к отдельным экземплярам. У нас сохранилось завещание второго сына М. Валленродта, И. Э. фон Валленродта (книга № 115) на латинском языке. В него входит текст не только самого завещания книг наследникам, но и регламент пользования книгами. В нашем собрании самая старая книга – 1500 года издания (№ 159). Это книга Якоба Зохера о нормах права. В один том переплетены три книги, сохранился кожаный переплет и металлические застежки. На форзаце книги и на полях сохранились надписи, сделанные самим Мартином фон Валленродтом. Имеются сочинения Филиппа Меланхтона, изданные в XVI в. – *Элементарная риторика* (№ 99), 1592 г. и *Риторика* (№ 100), 1519 г. Переплет последней книги был реставрирован.

Среди редких книг можно назвать также: *Речи Марка Туллия Цицерона* (№ 32, т. 3), опубликованные в 1558 г. в издательстве «Аргенторати», которое в Италии считается одним из старейших; *Философские трактаты* Марка Туллия Цицерона, изданные в Венеции в 1555 г. Интересной представляется книга Кекермануса Барталомью *Философствования* (№ 72), 1612 г., здесь мы можем увидеть автограф основателя Валленродтской библиотеки – Мартина фон Валленродта. Самой большой по формату и объему является так называемая домашняя Библия 1652 г. весом 19 кг. В ней помещены великолепные гравюры, изображающие сцены из Библейской истории. Вначале книги напечатана генеалогия одного из герцогских родов Европы и семейные портреты. Эта книга – настоящее произведение искусства. Кожаный переплет Библии украшен тиснением и инкрустирован малахитом. Сохранились уголки, части застежек. Когда-то они были сделаны из золота (сейчас это латунь) и украшены драгоценными камнями. Обрез Библии – золотой.

Из последних поступлений в книжное собрание Музея университета следует упомянуть полное прижизненное издание произведений И. Гете на немецком языке, подаренное в 2000 г. профессором Кениг-Филипп. Во время войны, в 1941 г. эти книги ее отец приобрел в Кенигсберге в букинистическом магазине, поэтому для дарительницы возвращение книг в РГУ

им. И. Канта имело символическое значение, а для университета стало ценным приобретением, т. к. это редкое издание из 40 томов в 39 переплетах малого (карманного) формата.

В 1990-е годы по инициативе профессора К. К. Лавриновича была сделана попытка перевода названий книг Валленродтской библиотеки на русский язык, однако он был неточен. В течение 2000-2001 гг. по заказу Музея университета и на средства университета доцентом В. А. Сычинским было проведено подробное аннотирование книг Валленродтской библиотеки. В 2004-2005 гг. при участии сотрудника университета В. А. Курпакова по просьбе одного немецкого издательства были сделаны безопасным способом копии большинства книг и отправлены в Германию для подготовки к изданию. Однако, к сожалению Музей не получил не только новоизданных книг, но и сведений о том, что планируется делать с копиями. Говорят, что в продаже в Германии они есть.

Уже более шести лет в Музее университета для студентов-лингвистов проводится переводческая практика. Количество практикантов составляет 10-12 человек ежегодно, практика продолжается около месяца, а студенты освобождаются от аудиторных занятий. Большое значение работы студентов в Музее университета заключается в том, что переводы текстов нужны для научной и культурной деятельности музея. Студенты осуществляют аннотирование книг: переводят оглавления, а если их нет, что часто встречается в старых книгах, занимаются реферированием. Поскольку студенты, как правило, незнакомы с готическим шрифтом, сотрудники музея подготовили для них образцы этого письма и методические рекомендации. Другой вид работы – это расшифровка старых терминов, атрибуция лиц, упоминаемых в тексте, выявление авторов книг, определение географических названий и соотнесение их с новыми (советскими) топонимами. В музее по их работам будет составлен каталог-справочник.

Кроме студентов, с книгами Валленродтской библиотеки работают исследователи университета (в основном, филологи) и ученые из других городов: Ольштына, Эльблонга, Москвы, Санкт-Петербурга и др.

В 2005 году к 750-летию города в Музее университета была подготовлена совместно с немецким врачом доктором Э. Нойманом выставка *Европейское измерение естественных наук в Кенигсберге в XIX в.* Размещение этой выставки и экскурсионное сопровождение было тесно связано с представлением книг Валленродтской библиотеки. Именно поэтому встреча гостей города президента В. В. Путина и канцлера ФРГ Герхарда Шредера с учеными России и Германии проходила в Музее университета.

Литература

- ГАУЗЕ, Фриц. *Кенигсберг в Пруссии. История одного европейского города*. Реклингхаузен: Биттер, 1994.
 КУРПАКОВ, Вадим. Судьба кенигсбергских библиотек после Второй мировой войны. In *Кенигсберг-Калининград: город, история: Сборник научных статей*. Ред. В. МАСЛОВ. Калининград, 2005.
 ЛАВРИНОВИЧ, Казимир. *Альбертина: Очерки истории Кенигсбергского университета. К 450-летию со времени основания*. Калининград, 1995.
 YUNTKE, Fritz. *Geschichte der Wallenrodtschen Bibliothek*. Leipzig, 1927.

THE WALLENRODT LIBRARY COLLECTION IN POST WAR PERIOD

Svetlana Galtsova

Museum of I. Kant State University of Russia, Kaliningrad

Summary

In 1909, the United Library received the famous book collection of Wallenrodt family. The books were collected by Count Martin von Wallenrodt (1570-1632) originally from East Prussia, of an ancient aristocratic family; he was Chancellor of Prussia in 1619 - one of the highest state positions in the Prussia principality. Succeeding generations of the Wallenrodt family continued to add to the Wallenrodt library collection. It included not only books, but also manuscripts, coins, scientific tools, art items, natural wonders. In 1650, Wallenrodt library was given a space in Königsberg main cathedral which was in close proximity to the University. From January, 1758 to August, 1762, Königsberg was managed by a Russian administration during the Seven Years War (1757-1763) Russian Army occupation. The Russians asked for inventories of the main libraries of Königsberg, including the Wallenrodt. Inventory of this library, dated by 28 February, 1758, includes 5,253 book titles and 107 manuscripts. The inventory record is being kept in the Russian State Archive of Ancient Acts. This is the only existing catalogue of Wallenrodt library. The books are distributed by the following subjects: Theology – 1,382, French editions – 175, Law – 827, Medicine – 371, Philosophy 1,237, History – 1,207, Polish Studies – 26, others – 28. By the time the Wallenrodt collection was included in the State and University library in 1909; its size was about 10,500 volumes. According to German sources, the books that were kept in the Cathedral were ruined by the fire of August 30, 1944, during the British bombing. In March, 1945, in the fight for Königsberg, these books were packed into 200 boxes, but they failed to be taken from the city - on April 6th Königsberg was taken by the Red Army. The post-war fate of Königsberg book collections is impossible to determine. Some books from Königsberg arrived in Leningrad about 1947 and were shared between two academic libraries of Moscow and Leningrad. The majority of the books, stayed in Leningrad in the rare books collection of the Library of the Academy of Sciences where they are kept to the present day. In general, these are books of XVI-XVII centuries. The other parts of Wallenrodt book collection were taken to the Library of the Department of Social Sciences in the USSR Academy of Sciences (now – Institute of Scientific Information on Social Sciences – INION) and was stored in the village of Uzkoje not far from Moscow. The storage conditions in the church of Uzkoje were so poor that invaluable books could have been lost forever. Before the situation became critical, the Kaliningrad University (today – I. Kant State University of Russia) received about 300 of the former Wallenrodt books. In the short history of the University library, this event had no precedent. The fact that the Königsberg books are located in Uzkoje became known by chance to the Rector of Kaliningrad University prof. N. A. Midvale. The present-day Kaliningrad collection of the Wallenrodt books comprises about 3% of the pre-war collection of the famous library and is a random selection. At the same time it covers practically all topics, represented in the original collection: theology, law, medicine, philosophy, history, astronomy, mathematics, etc. T. Aleshnikova, subjectively, divided the editions into 27 subject categories. To the precise sciences – mathematics, astronomy, and physics – she ascribed 72 titles, to theology – 122, to law – 43, to medicine – 24, etc. The oldest of the dated editions belongs to 1499. The latest book

is dated 1916. So, Kaliningrad inherited a small, but invaluable in its authenticity, part of book treasury of the former Königsberg book collection. Old books are the pearls of the University I. Kant Museum, they were exhibited in celebration of the 450th anniversary of the University in 1994, they were used in the book about the history of Albertina, they were the topic of TV programs, and were showcased at the exhibition devoted to the 750th anniversary of the city held at the University Museum. This is now the central exhibit at the IKSUR Museum. The meeting of V. Putin and G. Schroeder in 2005 took place at its hall. The Rare Books collection of Kaliningrad University is open both for Russian and foreign researchers.

VALENRODŲ BIBLIOTEKOS LIKIMAS POKARIO METAIS

Svetlana Galcova

Rusijos valstybinio I. Kanto universiteto muziejus

Santrauka

Biblioteka pavadinta jos įkūrėjo – kanclerio Martino fon Valenrodo (Martin von Wallenrodt, 1570–1632) vardu. Valenrodas studijavo teisę Kenigsberge ir Marburge, buvo didelis knygų gerbėjas, savo lėšomis surinko puikią istorijos, filosofijos, dievotyros, gamtos mokslų [leidinių] biblioteką. 1623 m. bibliotekoje buvo apie 3000 knygų. Tačiau tų metų spalio mėn. gaisras, kilęs kanclerio namuose Kenigsberge, sunaikino visą knygų rinkinį. Tačiau M. Valenrodas sugebėjo tam tikra prasme atkurti savo kolekciją ir iki gyvenimo pabaigos surinko apie du tūkstančius knygų. Tos knygos ir rankraščių bei istorinių dokumentų rinkinys sudarė garsiosios bibliotekos pagrindą. Antai tarp unikalų dokumentų buvo: imperatoriaus Karolio V laiškas reformatoriui Martinui Liuteriui, M. Liuterio laiškas žmonai ir kt.

1626 m. M. Valenrodas savo biblioteką [testamentu] perleido vaikams. Ją paveldėjo antrasis sūnus – Johanas Ernstas fon Valenrodas (1615–1697), todėl daugelyje to rinkinio knygų išliko jo inicialai. 1649 m. jis ir du jo broliai perdavė biblioteką Albertinos [universitetui]. Bendras knygų skaičius tuo metu buvo 2288 tomai. Valenrodų surinkta kolekcija buvo didžiulė mokslo ir kultūros vertybė, todėl Knaiphofio tarybos 1650 m. spalio 5 d. nutarimu bibliotekai paskirtos patalpos Katedros bažnyčioje ir pirmasis bibliotekininkas – Petrusas Šelė. Nuo 1673 m. biblioteka tapo viešąja, – Universiteto profesoriai ir studentai galėjo naudotis jos knygomis.

1721 m. Valenrodai perdavė biblioteką valstybės globai, iškėlę sąlygą laikytis jų pačių parengto reglamento, pagal kurį bibliotekos kuratoriai būtų Valenrodų giminės nariai. Valenrodo bibliotekos įkūrėjai – tėvas ir sūnus Valenrodai – buvo palaidoti Katedroje.

Septynerių metų karo laikotarpiu, kai Kenigsbergą valdė rusų administracija, buvo sudarytas Valenrodų bibliotekos aprašas (dabar saugomas Rusijos valstybiniame Senujų aktų archyve Mas-kvoje). Valenrodų bibliotekos knygų katalogas sudarytas 1758 m. vasario 28 d. Jis apima septynis skyrius, į kuriuos įtrauktos 4855 knygos ir 107 rankraščiai: teologija – 1467, teisė – 548, filosofija – 1237, istorija – 1207, medicina – 371, polonistika – 25, rankraščiai – 107.

XIX a. viduryje Valenrodų knygų rinkinyje buvo apie 100 tūkstančių tomų knygų. 1909 m. rinkinys buvo įtrauktas į Jungtinę universiteto ir miesto biblioteką, kuriai 1901 m. specialiai buvo pastatytas atskiras pastatas. Į čia buvo pervežta dalis knygų, tačiau vertingiausi leidiniai liko Katedros bokšte.

1944 m. naktį iš rugpjūčio 29 į 30 d., po anglų bombardavimo, Katedra sudegė. Nedidelė bibliotekos dalis po Kenigsbergo žlugimo buvo išvežta į Maskvą. Kiek knygų buvo išvežta, pagal sąrašą ar tiesiog pagal svorį, dokumentuose duomenų nerandama.

1981 m. Valenrodų bibliotekos knygos buvo rastos trofėjinių knygų saugykloje, Maskvos pakraštyje esančioje *Uzkoje* sodyboje (TSRS MA sanatorija). Pasiūlius Kalbotyros instituto direktoriui akademikui V. V. Vinogradovui, knygos perduotos Kaliningrado valstybinio universiteto rektoriui profesoriui N. A. Medvedevui. Pagrindinę bibliotekos dalį 1981 m. iš Maskvos kariniu lėktuvu parskraidino O. F. Krupina, I. Kanto kabineto-muziejaus vedėja. Vėliau knygos buvo epizodiškai gražinamos iki 1985 metų.

Pagal išvežtos iš Maskvos kolekcijos sąrašą buvo sudarytas aprašas, knygoms buvo skirti Universiteto bibliotekos inventoriniai numeriai, jos buvo saugomos bibliotekoje iki pat 1999 metų. 2000 m. buvo baigtas Universiteto muziejaus patalpų remontas. Talkinant profesoriui Jurgenui Bliochui, Rotary klubo lėšomis įsigyta speciali knygų spinta su tamsiais neperšaunamais stiklais, ir Valenrodų biblioteka persikėlė į Universiteto muziejų.

Nepaisant to, kad kai kurie leidiniai išleisti daugiau nei prieš 400 metų, knygos gerai išsilaičiusios. Dažniausiai visų knygų kietas įrišimas vienodas, aptemptas geltona arba balta veršiuko oda, be išpaudų, tačiau tušu užrašytos nugarėlės, jose nurodytas autorius, knygos pavadinimas ir bibliotekos šifras. Neretai viename įrišime yra keli kūriniai. Tarp knygų yra keletas Šventojo Rašto leidimų, teologijos, filosofijos, istorijos, medicinos, astronomijos, matematikos veikalų. Daugelio knygų leidimo laikas – XVI–XVIII amžiai, dauguma knygų yra lotynų ir vokiečių kalbomis.

Iš viso Rusijos valstybiniame I. Kanto universitete pagal sąrašą yra 291 Valenrodų rinkinių įrišimas, taip pat ir apie šimtas retų XIX a. knygų. Taigi išliko maždaug dvidešimt penktoji puičiojo knygų rinkinio dalis.

Universiteto muziejuje knygos perskaičiuotos pagal skirtingus parametrus. Štai kokius rezultatus turime:

XVI a. knygų – 56; XVII a. – 223; XVIII a. – 87; XIX a. – 12; XX a. – 19. Pagal sritis: religija – 61 knyga; istorija – 51; teisė – 40; menas – 25; memuarai – 27; medicina – 16; geografija – 7. Daugiausia knygų yra lotynų kalba (228), vokiečių k. (111), prancūzų (61), be to, anglų k. – 2, senąja graikų kalba – 2, lenkų k. – 1.

Visos Valenrodų bibliotekos knygos turi ekslibrisus, kuriuose pavaizduotas Valenrodų šeimos herbas ir užrašas lotynų kalba: *Valenrodų giminė, kildinanti save iš garbingų protėvių, įkuria dabar šitą biblioteką – palikuonims. Skaitytojau, naudodamasis pagarbiai knygų rinkiniu, prašau, nusi- lenk mano protėvių atminimui.*

Pažvelkime į kai kuriuos egzempliorius.

Išliko antrojo M. Valenrodo sūnaus – I. E. fon Valenrodo (knyga Nr. 115) testamentas lotynų kalba. Jame yra ne tik tekstas testamentu, paliekančio knygas paveldėtojams, bet ir naudojimosi knygomis reglamentas.

Pati seniausia knyga – 1500 m. leidimas (Nr. 159). Tai Jakobo Zocherio knyga apie teisės normas. Viename tome įrištos trys knygos, išliko odos įrišimas ir metaliniai užsegimai. Knygos priešlapyje ir paraštėse išliko paties Martino fon Valenrodo įrašai. Yra Filipo Melanchtono knygų, išleistų XVI a. – *Elementarioji retorika* (Nr. 99), 1592 m., ir *Retorika* (Nr. 100), 1519 m. Šios knygos įrišimas restauruotas.

Iš retų knygų galima paminėti: Marko Julijaus Cicerono *Kalbos* (Nr. 32, t. 3), išleistos 1558 m. vienoje seniausių Italijos Argentorati leidykloje; Marko Julijaus Cicerono *Filosofijos traktatai*, išleisti Venecijoje 1555 m. Įdomi ir Kekermanuso Bartolomejaus knyga *Filosofavimai* (Nr. 72), 1612 m., joje matome Valenrodų bibliotekos įkūrėjo Martino fon Valenrodo autografa.

Paties didžiausio formato ir apimties knyga yra vadinamoji *Namų Biblija*, 1652 m., sverianti 19 kg. Joje yra nuostabios graviūros, vaizduojančios Biblijos istorijų scenas. Knygos pradžioje atspausdinta vienos Europos hercogų giminės genealogija ir šeimos portretai. Toji knyga – tikras meno kūrinys. Odinis Biblijos įrišimas išpuoštas reljefiniais išpūdais ir inkrustuotas malachitu. Išliko kampučiai, užsegimų detalės. Kažkada jos buvo pagamintos iš aukso (dabar tai žalvaris) ir papuoštos brangakmeniais. Biblijos kraštai – auksiniai.

Iš paskutinių Universiteto muziejaus knygų rinkinio papildymų galima paminėti visą J. Gėtės kūrinių vokiečių kalba leidimą (dar jam gyvam esant), padovanotą 2000 m. prof. Kionig Filip. Karo metu, 1941 m., tas knygas jos tėvas įsigijo bukinisto parduotuvėje Kenigsberge, todėl profesorei padovanoti knygas Rusijos valstybiniam I. Kanto universitetui turėjo simbolinę prasmę, o Universitetui – didelę reikšmę turi vertingo rinkinio įsigijimas, nes tai retas leidinys, jį sudaro 40 tomų 39 mažo (kišeninio) formato įrišimuose.

1990 m. profesoriaus K. K. Lavrinovičiaus iniciatyva buvo pabandyta išversti Valenrodų bibliotekos knygų pavadinimus į rusų kalbą, tačiau vertimas buvo netikslus. 2000–2001 m. užsakius Universiteto muziejui ir Universiteto lėšomis docentas V. A. Syčinskis parengė išsamią Valenrodų bibliotekos knygų anotaciją. 2004–2005 m. vienos Vokietijos leidyklos prašymu, padedant Universiteto darbuotojui V. A. Kurpakovui, saugiu būdu buvo nukopijuota daugelis knygų; visa tai išsiųsta į Vokietiją publikacijai parengti. Deja, Muziejus negavo ne tik naujai išleistų knygų, bet neturi ir žinių apie tai, ką planuojama su tomis kopijomis daryti. Kalbama, kad Vokietijoje jas galima nusipirkti.

Daugiau nei šešerius metus Universiteto muziejuje studentai lingvistai atlieka vertimo praktiką. Kiekvienais metais praktikuojasi 10–12 studentų, praktika trunka vieną mėnesį, o studentai tuo metu atleidžiami nuo auditorinės veiklos.

Studentų darbo Universiteto muziejuje svarba yra ta, kad Muziejaus mokslinei ir kultūrinei veiklai reikia tekstų vertimų. Studentai rengia knygų anotacijas: išverčia pavadinimus, o jeigu jų nėra – tai neretai pasitaiko senose knygose, rengia aprašymą. Studentai dažniausiai nesupranta gotiško šrifto, todėl Muziejaus darbuotojai parengė jiems tokio rašto pavyzdžių ir metodinių rekomendacijų. Kitas darbo baras – senųjų terminų šifravimas, tekstuose minimų asmenų atpažinimas, knygų autorių nustatymas, geografinių pavadinimų tikslinimas ir jų nauji (sovietiniai) toponimai. Muziejuje tų darbų pagrindu bus sudarytas katalogas-žinynas.

Ne tik studentai, bet ir Universiteto tyrinėtojai (daugiausia filologai) dirba su Valenrodų bibliotekos knygomis. Be to, jomis naudojasi ir kitų miestų universitetų tyrinėtojai iš Olštyno, Elblongo, Maskvos, Sankt Peterburgo ir kt.

2005 m., sutinkant miesto 750-ąsias metines, Universiteto muziejuje drauge su vokiečių gydytoju daktaru E. Noimanu buvo parengta paroda *Gamtos mokslų vieta Kenigsberge XIX amžiuje europiniame kontekste*. Šios parodos ekspozicijos ir ekskursijos buvo artimai susijusios su Valenrodų bibliotekos knygų pristatymu. Būtent todėl miesto svečių – prezidento V. V. Putino ir VFR kanclerio G. Šrioderio (Schroeder) – susitikimas vyko Universiteto muziejuje.